

Pregled | Review

Uloga vojnog zdravstva u ugrozama masovnog stradavanja

Role of military medicine in massive immediate threat situations

Lucija Svetina¹ , Boris Zdilar¹, Elena Jelavić¹, Berislav Dalić¹, Jasminka Katona¹, Toni Lozo¹, Snježana Barbir¹

¹Ministarstvo obrane Republike Hrvatske

Ključne riječi

KOMPLEKSNA KATASTROFA;
PANDEMIJA COVID-19;
VOJNA MEDICINA;
UPRAVLJANJE RIZICIMA

Keywords

COMPLEX DISASTER;
COVID-19 PANDEMIC;
MILITARY MEDICINE;
RISK MANAGEMENT

Pandemija COVID-19, njezina opsežnost i sveobuhvatnost pokazala je slabe točke u međuinstitucionalnoj suradnji i multidisciplinarnoj reakciji mnogih država. Pandemija je također ukazala na inkluzivnu ulogu nezdravstvenih aktera u procesu prilagodbe i odgovora na ugrozu. U Republici Hrvatskoj, navedeno je posebno vidljivo u višestrukim krizama koje su nas pogađale istovremeno – potresi i pandemija. S obzirom na nepredvidljivost klimatskih promjena, prirodne katastrofe i sve veći broj ratnih sukoba povezanih s navedenim, nema jednostavnih jamstava o zdravlju, društvu, okolišu i sigurnosti¹. Danas, više nego ikad ranije potrebna nam je unaprijed pripremljena, ali adaptivna, mobilna i multidisciplinarno organizirana zdravstvena skrb.

Rasprava

Kriza je neposredna prijetnja uobičajenom funkcioniranju društva, dok je katastrofa stvarna manifestaci-

SAŽETAK. Pandemija COVID-19 je ukazala na inkluzivnu ulogu nezdravstvenih aktera u procesu prilagodbe i odgovora na ugrozu. U Republici Hrvatskoj, navedeno je posebno vidljivo u višestrukim krizama koje su nas pogađale istovremeno – potresi i pandemija. U bliskoj budućnosti broj infektivnih agenasa sposobnih izazvati novu pandemiju postat će veći, kao i mogućnost suočavanja s drugim vrstama katastrofe. Danas, više nego ikad prije potrebna je unaprijed pripremljena i multidisciplinarno organizirana zdravstvena skrb. Buduća pripremljenost na katastrofu ne bi trebala podrazumijevati višestruke protokole za upravljanje rizikom, već jedan jedinstveni višeslojni protokol koji uključuje sve aktere državnih i javnih službi. Vojska je zbog svoje povijesne uloge, misije i sustava organizacije u potpunosti spremna postati dio multidisciplinarnog tima koji upravlja ugrozama masovnog stradavanja. Ključni elementi koji su potrebni za učinkovitu nacionalnu civilno-vojnu suradnju u području zdravstva s ciljem sprječavanja, otkrivanja, odgovaranja i oporavljanja od zdravstvenih kriza ili katastrofa uključuju (a) uspostavljanje strateškog plana suradnje za hitne zdravstvene intervencije; (b) uvažavanje razlika između civilnog i vojnog sustava; (c) utvrđivanje potencijalnih područja za suradnju na nacionalnoj razini; (d) standardizacija i institucionaliziranje civilno-vojne suradnje u području zdravstva; i (e) zajednička obuka i uvježbavanje civilno-vojnih zdravstvenih kapaciteta pripravnosti za hitne slučajeve.

SUMMARY. The COVID-19 pandemic has highlighted the inclusive role of non-health actors in the process of adaptation and response to the threat. In the Republic of Croatia, this is particularly visible in the multiple crises that hit country at the same time – several earthquakes and the pandemic. In the near future, the number of infectious agents capable of causing a new pandemic will increase, as will the possibility of facing other types of disasters. Today, more than ever before, we need pre-prepared and multidisciplinary organized health care. Future disaster preparedness should not imply multiple protocols for risk management, but one single multi-layered protocol involving all actors of government and public services. Due to its historical role and organizational system, the army is fully prepared to become part of a multidisciplinary team that manages mass casualty threats. Key elements required for effective national civil-military health cooperation in planning, detecting, responding to, and recovering from health crises or disasters include (a) establishing a strategic cooperation plan for emergency health interventions; (b) appreciation of the differences between the civilian and military systems; (c) identification of potential areas for cooperation at the national level; (d) standardization and institutionalization of Civil Military Cooperation; and (e) joint training and exercise of civil-military emergency medical preparedness capacities.

ja krize s devastirajućim ishodima². Dakle, društva oblikuju širi kontekst krize i katastrofe izvan njihove početne definicije^{2,3}. Obje danas predstavljaju veliki izazov jer su odgovorne za stradanje milijuna ljudi i neprocjenjive materijalne ali i nematerijalne štete. Termin “složena” katastrofa odgovara svim krizama koje uključuju najmanje dvije različite vrste protokola koje je potrebno implementirati. Krize koje nadmašuju osnovnu razinu pripravnosti može se smatrati kobnijim od onih u sličnim razmjerima, ali s pripremljenom i multidisciplinarno organiziranom zdravstvenom skrbi. U tom smislu, složene katastrofe koje su kombinacija dvije ili više različitih ugroza uvijek značajnije utječu na pojedinca i društvo i to daleko izvan

Adresa za dopisivanje:

Dr. sc. Lucija Svetina, dr. med., <https://orcid.org/0000-0002-1242-3575>
Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Trg kralja Petra Krešimira IV. 1, Zagreb;
E-pošta: lucijasv@gmail.com

granica osnovnog zdravstvenog sustava⁴. Višestruke katastrofe koje se događaju istovremeno iscrpit će otpornost društva vrlo brzo, čineći protokol odgovora gotovo nemogućim za improvizaciju, kao što je nažalost prečesto bio slučaj u pandemiji COVID-19⁵.

To ukazuje na činjenicu da moraju postojati posebni specifični protokoli koji stupaju na snagu nakon aktiviranja kaskadnog odgovora na katastrofe jer u tim trenucima svakodnevni medicinski i inih protokoli za hitna stanja postaju neprimjenjivi. Osiguranje civilno-vojne suradnje u području zdravstva za intervencije protiv postojećih ili potencijalnih prijetnji predstavlja učinkovit mehanizam prelaska iz koegzistencije u koordinaciju.

Povijesno gledajući, vojska nije podrazumijevana kao primarni akter u borbi protiv zdravstvenih ugroza. Iako, svjedočili smo izoliranim slučajevima primoranog angažmana vojnih kapaciteta u epidemijama virusa ebole u zapadnoj Africi 2014.–2016. i Zika virusne bolesti 2016. godine⁶.

Diljem svijeta tijekom pandemije COVID-19 vojna se pomoć koristila putem nekoliko temeljnih vojnih vještina: pomoć u logistici i opskrbi; pružanjem dodatnog medicinskog ili drugog osoblja; sudjelovanjem i podrškom osnovnim epidemiološkim postupcima poput podrške testiranju ili cijepljenju; i doprinosom sigurnosti jačanjem kontrole kretanja.

Pandemija COVID-19 prisilila je mnoge zemlje da istraže načine optimalne utilizacije vojnog zdravstva za potrebe nacionalne zdravstvene pripravnosti za buduće ugroze masovnog stradavanja. Sukladno tome, World Health Assembly je u studenom 2020. usvojio prijedlog WHA73.8 – “Strengthening preparedness for health emergencies: implementation of the International Health Regulations (IHR) (2005.)”⁷. Time se naglasila potreba i važnost usvajanja multidisciplinarnog i koordiniranog pristupa svim budućim ugrozama. Poboljšanje suradnje između civilnog sektora i vojnih aktera na nacionalnoj razini predstavljaju važan multidisciplinarni pristup odobren pod IHR (2005).

WHO je s državama članicama razvila Nacionalni civilno-vojni okvir zdravstvene suradnje za jačanje spremnosti hitne zdravstvene zaštite (*National civil-military health collaboration framework for strengthening health emergency preparedness*). Cilj ovog okvira je na nacionalnoj razini poduzeti primjerene mjere i pravovremeno pripremiti zdravstvene civilne i vojne aktere za uspostavljanje, razvijanje i održavanje suradnje i koordinacije. Ove mjere osposobljuju obje strane za inicijalno postupanje temeljem propisanih protokola i smjernica tijekom samog događaja, a nakon događaja za odgođeno postupanje nakon katastrofe i ponovnu izgradnju stradalog područja.

Ključni elementi potrebni za učinkovitu nacionalnu civilno-vojnu suradnju u području zdravstva s ciljem

sprječavanja, otkrivanja, odgovaranja i oporavka od zdravstvenih kriza ili katastrofa uključuju (a) uspostavljanje strateškog plana suradnje za hitne zdravstvene intervencije; (b) uvažavanje razlika između civilnog i vojnog sustava; (c) utvrđivanje potencijalnih područja za suradnju na nacionalnoj razini; (d) standardizacija i institucionaliziranje civilno-vojne suradnje u području zdravstva; i (e) zajednička obuka i uvježbavanje civilno-vojnih zdravstvenih kapaciteta pripravnosti za hitne slučajeve⁷.

Zaključak

- U bliskoj budućnosti broj infektivnih agenasa sposobnih izazvati novu pandemiju postat će veći, kao i mogućnost suočavanja s drugim vrstama katastrofe.
- Buduća pripremljenost na katastrofu ne bi trebala podrazumijevati višestruke protokole za upravljanje rizikom, već jedan jedinstveni višeslojni protokol koji uključuje sve aktere državnih i javnih službi.
- Vojska je zbog svoje povijesne uloge, misije i sustava organizacije u potpunosti spremna postati dio multidisciplinarnog tima koji upravlja ugrozama masovnog stradavanja.

LITERATURA

1. Stoett P, Daszak P, Romanelli C et al., 2016. Avoiding catastrophes: seeking synergies among the public health, environmental protection, and human security sectors. *Lancet Glob Health* 4 (10), e680.
2. Rodríguez H, Donner W, Trainor JE. *Handbook of disaster research*. 2. izdanje. Švicarska: Springer; 2018.
3. Arcaya M, Raker EJ, Waters MC. The Social Consequences of Disasters: Individual and Community Change. *Annu Rev Sociol*. 2020;46:671–91. doi:10.1146/annurev-soc-121919-054827.
4. Svetina L, Kosec A, Curkovic M, Nola Iskra A. A case study of complex disasters within the resilience framework in Zagreb, Croatia: Two earthquakes in one pandemic. *Environ Res*. 2022;204(Pt B):112079.
5. Anttiroiko A. Successful government responses to the pandemic: contextualizing national and urban responses to the COVID-19 outbreak in east and west. *Int. J. E Plann. Res*. 2021;10(2):1–17.
6. Kamradt-Scott A, Smith F. Military assistance during health emergencies. In: McInnes C, Lee K, Youde J, editors. *The Oxford handbook of global health politics*. Oxford University Press: 2018. Available from: (<http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780190456818.001.0001/oxfordhb-9780190456818>, accessed 11 September 2022).
7. *World Health Organization*. National civil-military health collaboration framework for strengthening health emergency preparedness: WHO guidance document. Geneva: World Health Organization; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. Available from: (<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/343571/9789240030343-eng.pdf>, accessed 11 September 2022).